

Mas Castellar de dalt

Sant Martí de Centelles

Ubicació

Comarca: Osona
Lloc/Adreça: Sant Pere de Valldeneu
Emplaçament: Pla del Castellar, seguint el camí que surt de Sant Pere de Valldeneu

Coordenades:

Latitud: 41.73707
Longitud: 2.24924
UTM Est (X): 437568
UTM Nord (Y): 4620856

Classificació

Número de fitxa: 08224-24
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia: Edifici
Estil / època: Medieval Modern
Segle: s. XVI
Estat de conservació: Bo
Notes de conservació: Els propietaris han tingut especial cura en el manteniment del mas i les seves estructures.
Protecció: Legal
Tipus de protecció > Europea
> Atributs Inspire:

- BCIN
- National Monument Record
- Defensa

Observacions protecció: BCIN. Decret de Castells 1949. R-51-5652
Data aprovació: dv., 22/04/1949 - 12:00
Accés: Restringit
Ús actual: Residencial
Titularitat: Privada
Titular: Ref. cad.: 001300DG32B062
Autor de la fitxa: Anna M. Gómez Bach

Descripció

Masia de grans dimensions que es troba dins d'una propietat que engloba el mas Castellar de Baix, les Pujades i el Fabregà ocupant les estribacions superiors dels cingles de Bertí. És un edifici, de caire agrícola i ramader, de planta rectangular amb diversos cossos afegits, un a cada costat i el de façana al sud lleugerament més avançat, al voltant d'una petita era enllosada. Els murs són de paredat comú rejuntat amb morter, amb lloses de fàbrica mitjana i petita de pedra sorrenca local i amb l'ús concret de l'arrebossat. La coberta és a doble vessant utilitzant la teula aràbiga i amb el carener orientat est a oest. L'entrada es realitza per la façana sud i l'accés es fa a través d'una portalada, amb llinda monolítica gravada; flanquejada per una banqueta exterior de mig metre d'alçada de pedres de grans dimensions, segurament reaprofitades. Aquesta façana principal presenta una estructura simètrica on s'obren les diverses obertures totes emmarcades amb llindes de pedra a les quatre cares actuant com a element decoratiu. La portalada d'accés dona pas a un vestíbul a l'interior on s'hi conserva una premsa i una gran llinda monolítica gravada amb el nom de la família Castellar i amb el dibuix d'un castell, motiu de la casa. Al voltant d'aquest espai es distribueixen les diferents sales, bàsicament les quadres, el celler i una dependència per als jornalers constituïda per una petita cuina de pedra, una llar de foc, formant un espai de menjador i on també s'hi troba ubicat un bugader de cendra. Al fons d'aquest mateix vestíbul es situa una petita escala de factura senzilla (barana de fusta i escales de pedra) que permet l'accés a les dependències privades del mas: una gran sala central i la resta d'habitacions d'ús privat juntament amb altres dependències d'ús bàsic. La façana nord del mas s'organitza en base un eix de simetria constituït per petites finestres disposades en grups de tres i en vertical, emmarcades amb grans llindes de pedres, brancals de carreus i lleixa motllurada. Aquest cos també presenta obertures tapiades amb totxana en el primer pis. A la façana posterior trobem cinc finestres més, distribuïdes amb certa regularitat i de tamany mig, amb el mateix tractament ornamental que les altres. La dependència annex de la façana nord presenta gran singularitat. Es tracta d'una construcció rectangular allargada en l'eix est-oest de factura senzilla basada en la pedra de carreus de petites dimensions i una coberta a doble vessat i de teula aràbiga. El seu accés per una petita obertura emmarcada per llindes de pedra local ben treballada i amb diverses obertures disposades a la façana nord, ja que la sud es troba parcialment adossada al mas. La morfologia d'aquesta estructura ve determinada per les seves funcions i és que hauria estat utilitzat com un petit hostel franc o punt d'hospedatge per els viatgers que passaven per la zona. I al seu interior s'hi troben diverses dependències separades en funció dels sexes dels passants. El conjunt del gran mas Castellar es troba complementat amb una petita capella a la Mare de Déu dels Dolors i diverses dependències agrícola-ramaderes.

Observacions:

El seu ús principal havia estat el d'una casa forta i actualment és un mas agrícola. Té la categoria de BCIN classificat com a Monument Històric R-51-5652 per la disposició de la llei 29/06/1988. Aquesta masia té tots els elements dispensables per la seva explotació. A part de les feixes de conreu al nord-est i al sud de finca i els diversos camps de secà documentant certa activitat agrària també hi ha un petit hort a prop del mas i una sèrie d'estructures i annexes complementaris. Els recursos hidràulics es realitzen a través d'una font-mina propera. Aquesta actualment encara és utilitzada per abastir la casa i per regar

els camps i horts propers, juntament altres activitats: rentar-hi la roba, abeurar el bestiar. Cal destacar també el bon estat de conservació de les diverses estructures que conformen els espais del celler (on s'ha mantingut la construcció original i on es conserva un important nombre de botes) i la sala dels jornalers (amb la cuina de pedra, el bugader de cendra), una premsa d'oli, etc. Un altre element singular és la petita hospederia annexada al mas com a punt d'avituallament i refugi dels viatgers que passaven per els cingles de Bertí cap a Valldeneu o cap a Sant Miquel Sesperxes. Davant d'aquesta construcció s'hi troben dos grans xiprers que, segons les fonts orals, indicarien la categoria que tindria aquest servei d'hospedatge.

Història

La primera referència documental del mas data del 1240 i situa aquesta domus dins l'adscripció de la parròquia de Sant Pere de Valldeneu. Una hipòtesi de recerca identificava aquest gran casal com la Domus del Congost, esmentada en diversos moments en la documentació i que no ha estat localitzada. La família Congost és coneguda des del 1198, les primeres referències les trobem amb Pere de Congost (1196-1201) i ja al segle XIII els propietaris seran Bernat de Congost i Romena documentats entre 1245 i 1251. La família Congost es refongué vers el 1272 amb la de Santa Coloma, pel casament de Gaia de Congost amb Bernat de Santa Coloma. Els Santa Coloma foren una altra família important de la zona de l'alt Congost tenint com a propietat principal Santa Coloma Saserra. Altres masos candidats i ja desestimats foren el mas Santa Eugènia del Congost (Tagamanent, Vallès Occidental), la Sala de Valldeneu o fins i tot en terme de la Garriga entre Can Palau i Montmany. El 1278 Bernat de Santa Coloma apareix encara com el propietari i al mateix XIII la va establir de nou Guillem de Castellar. A partir d'aquí els cognomitats seran la família Castellar, actualment encara propietaris del mas. Els pocs documents recollits d'aquesta família la presenten com a propietària de terres i masos diversos a Valldeneu, Balenyà i Centelles. Els seus membres s'intitulaven milites o cavallers i es diuen amos de les possessions i persones dels masos Castellar superior i Castellar inferior de Valldeneu, de la Sala i del mas Valldeneu, el mas Casadevall de Balenyà, del Soler de la Garga i de terres de l'Oller de Valldeneu. En un fogatge del 1553 apareixen els noms de 14 famílies de la parròquia d'on es destaquen els noms de: Joana Valldeneu, Guillem Esglésies, Pere Joan Oller, Miquela Castellar Subirà i Elisabet Castellar Jussà. Com ho demostren les diferents reformes arquitectòniques el mas va ser refet a inicis del s. XVIII (1701-1800), concretament cap el 1733. Les últimes reformes documentades són de principis del segle XX, moment en què repicaren l'entrada d'accés al mas i deixaren la pedra vista. Per la seva particular situació estratègico-geogràfica sobre les estribacions dels cingles de Bertí aquest mas ha constituït l'eix vertebrador de la zona tant per la mateixa categoria de domus com pel fet d'estar situada sobre un antic eix de comunicacions que s'evidencia amb l'existència d'un complex d'hospedatge. Aquesta domus pertany actualment a la mateixa família Castellar que es dedica principalment a tasques agrícola-ramaderes, i sobretot al vacum.

Bibliografia

PLADEVALL, Antoni. (1955-1957). San Martín de Centelles, San Miguel Sesperxes y San Pedro de Bertí. a AUSA, n. XVIII. p. 357-372. PLADEVALL, Antoni. (1962). Romiatge a Sant Martí de Centelles i Sant Miquel Sesperxes i Bertí. Vic. PLADEVALL, Antoni. (1992).

Orígens i formació del terme municipal de Sant Martí. Ajuntament de Sant Martí de Centelles. SOLANS, Antoni. (1992). Notes i comentaris sobre Sant Martí de Centelles. Ajuntament de Sant Martí de Centelles.

